

भारत सरकार

विधि व न्याय मंत्रालय

राजभाषा अधिनियम, १९६३

(सन १९६३ चा अधिनियम क्रमांक १५)

[१९ मार्च, २००४ रोजी यथाविद्यमान]

The Official Languages Act, 1963

(Act No. 15 of 1963)

[As in force on the 19th March, 2004]

संचालक, शासन मुद्रण व लेखनसामग्री, महाराष्ट्र शासन, मुंबई ४०० ००४
यांनी भारत सरकारच्या वतीने मुद्रित व प्रकाशित केले

२००७

[किंमत : रुपये १०.००]

प्राक्कथन

या आवृत्तीत, दिनांक १९ मार्च २००४ रोजी यथाविद्यमान असलेला दि ऑफिशियल लॅंग्वेजीस ॲक्ट, १९६३ याचा मराठीतील प्राधिकृत पाठ दिलेला आहे. हा पाठ भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग बारा, अनुभाग १, खंड १३, अंक २, दिनांक १४ ऑक्टोबर २००४ यात पृष्ठ १५२ ते १५४ मध्ये प्रकाशित करण्यात आला होता. हा प्राधिकृत मराठी पाठ, प्राधिकृत पाठ [केंद्रीय विधि] अधिनियम, १९७३ याच्या कलम २, खंड [क] अन्वये राष्ट्रपतींच्या प्राधिकाराने प्रकाशित करण्यात आला होता आणि अशा रीतीने प्रकाशित करण्यात आल्यानंतर हा पाठ, उक्त अधिनियमाचा प्राधिकृत मराठी पाठ म्हणून समजण्यात आला आहे.

नवी दिल्ली,

दिनांक १४ ऑक्टोबर, २००४

डॉ. रघबीर सिंग,

सचिव, भारत सरकार.

PREFACE

This edition of the The Official language Act, 1963 as on the 19th March 2004 contains the authoritative text of that Act in Marathi which was published in *Gazette of India, Extraordinary*, Part XII, Section 1, No. 2, Vol. 13, dated 14th October 2004 on pages 152 to 154.

This authoritative text was published under the authority of the President under section 2 clause (a) of the Authoritative Texts (Central Laws) Act, 1973 and on such publication it became the authoritative text of that Act in Marathi.

New Delhi,

Date 14th October, 2004

Dr. RAGHBIR SINGH,

Secretary to the
Government of India.

(एक)

राजभाषा अधिनियम, १९६३

कलमांचा क्रम

कलमे

१. संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.
  २. व्याख्या.
  ३. संघराज्याच्या शासकीय प्रयोजनांसाठी व संसदेतील वापरासाठी इंग्रजी भाषा चालू राहणे.
  ४. राजभाषा समिती.
  ५. केंद्रीय अधिनियम इ. चा प्राधिकृत हिंदी अनुवाद.
  ६. विवक्षित बाबतीत राज्य अधिनियमांचा हिंदी प्राधिकृत अनुवाद.
  ७. उच्च न्यायालयाचे न्यायनिर्णय इ. मध्ये हिंदीचा किंवा अन्य राजभाषेचा विकल्पाने वापर.
  ८. नियम करण्याची शक्ती.
  ९. विवक्षित उपबंध जम्मू व काश्मीरला लागू नाहीत.
-

राजभाषा अधिनियम, १९६३

(१९६३ चा अधिनियम क्रमांक १९)

(१९ मार्च, २००४ रोजी यथाविद्यमान)

[१० मे, १९६३]

संघराज्याच्या शासकीय प्रयोजनांसाठी, संसदेतील कामकाज चालवण्यासाठी, केंद्रीय व राज्य अधिनियमांसाठी आणि उच्च न्यायालयांमध्ये विवक्षित प्रयोजनांसाठी ज्या भाषा वापरता येतील त्याबाबत उपबंध करण्यासाठी अधिनियम.

भारतीय गणराज्याच्या चौदाव्या वर्षी संसदेद्वारे पुढीलप्रमाणे अधिनियमित होवो :—

१. (१) या अधिनियमास “राजभाषा अधिनियम, १९६३” असे म्हणता येईल.

संक्षिप्त नाव व प्रारंभ.

(२) हे कलम, ३ जानेवारी १९६५ च्या २६ व्या दिवशी अंमलात येईल आणि या अधिनियमाचे बाकीचे उपबंध केंद्र सरकार राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियत करील त्या दिनांकास, १ अंमलात येतील आणि या अधिनियमाच्या वेगवेगळ्या उपबंधांसाठी वेगवेगळे दिनांक नियत करता येतील.

२. या अधिनियमात, संदर्भानुसार, अन्यथा आवश्यक नसेल तर,—

व्याख्या.

(क) कलम ३ च्या संबन्धात “नियत दिवस” याचा अर्थ, जानेवारी, १९६५ चा २६ वा दिवस आणि या अधिनियमाच्या अन्य कोणत्याही उपबंधाच्या संबन्धात, तो उपबंध ज्या दिनांकास अंमलात येईल तो दिनांक, असा आहे.

(ख) “हिंदी” याचा अर्थ देवनागरी लिपीतील हिंदी, असा आहे.

[३. (१) संविधानाच्या प्रारंभापासून पंधरा वर्षांचा कालावधी संपला तरीही, नियत दिवसापासून इंग्रजी भाषा—

संघराज्याच्या शासकीय प्रयोजनांसाठी व संसदेतील वापरासाठी इंग्रजी भाषा चालू राहणे.

(क) संघराज्याच्या ज्या शासकीय प्रयोजनांसाठी ती त्या दिवसाच्या निकटपूर्वी वापरली जात होती त्या सर्व प्रयोजनांसाठी ; आणि

(ख) संसदेतील कामकाज चालविण्यासाठी.

हिंदीच्या जोडीला वापरात राहिल :

परंतु, संघराज्य आणि आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार न केलेले राज्य यांच्यामधील संपर्काच्या प्रयोजनार्थ इंग्रजी भाषा वापरली जाईल :

परंतु आणखी असे की, ज्या राज्याने आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार केलेला आहे ते आणि ज्याने आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार केलेला नाही असे दुसरे राज्य यांच्यामधील संपर्कासाठी जेथे हिंदी वापरली जाईल तेथे, हिंदीतील अशा संपर्कासोबत इंग्रजी भाषेतील त्याच्या अनुवादाची एक प्रत जोडली जाईल :

परंतु असेही की, ज्या राज्याने आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार केलेला नाही त्याला संघराज्याबरोबर किंवा आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार केलेल्या एखाद्या राज्याबरोबर किंवा कराराने अन्य कोणत्याही राज्याबरोबर होणाऱ्या संपर्काच्या प्रयोजनार्थ, हिंदीचा वापर करण्यास या पोटकलमातील कोणत्याही गोष्टीमुळे प्रतिबंध होतो, असा त्याचा अर्थ लावला जाणार नाही आणि अशा बाबतीत त्या राज्याबरोबर होणाऱ्या संपर्काच्या प्रयोजनार्थ इंग्रजी भाषेचा वापर करणे बंधनकारक नाही.

(२) पोट-कलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही,

(एक) केंद्र सरकारच्या मंत्रालयाचे किंवा विभागांचे किंवा कार्यालयांचे आपापसात,

(दोन) केंद्र सरकारचे एखादे मंत्रालय किंवा विभाग किंवा कार्यालय आणि केंद्र सरकारची मालकी किंवा नियंत्रण असलेला कोणताही निगम किंवा कंपनी किंवा त्याचे कोणतेही कार्यालय यांच्यामध्ये,

१. कलम ५ (१), १० जानेवारी १९६५ रोजी अंमलात येईल, पहा अधिसूचना क्रमांक स्था. आ. ९४. दिनांक ४ जानेवारी, १९६५, भारताचे राजपत्र, भाग दोन, कलम ३ (दोन), इ. पृष्ठ १२८ ; कलम ६, १९ मे १९६९ रोजी अंमलात येईल, पहा अधिसूचना क्रमांक स्था. आ. १९४५, दिनांक १४ मे १९६९, भारताचे राजपत्र, भाग दोन, कलम ३ (दोन) इ. पृष्ठ २०२४ ; कलम ७, ७ मार्च १९७० रोजी अंमलात येईल, पहा—अधिसूचना क्रमांक स्था. आ. ८४१, दिनांक २६ फेब्रुवारी, १९७०, भारताचे राजपत्र, भाग दोन, कलम ३ (दोन) ; कलम ५ (२), १ ऑक्टोबर १९७६ रोजी अंमलात येईल. पहा अधिसूचना क्रमांक स्था. आ. ६५५ (ई), दिनांक ५ ऑक्टोबर १९७६, भारताचे राजपत्र, भाग दोन, कलम ३ (दोन) ; इ. पृष्ठ १९०१.

२. १९६८ चा अधिनियम १, कलम २ द्वारे मूळ कलम ३ ऐवजी दाखल केले.

(शा.म.मु.) एच. ४४०२—२ (१०३५—५—०७)

(तीन) केंद्र सरकारची मालकी किंवा नियंत्रण असलेल्या कोणत्याही निगमांचे किंवा कंपन्यांचे किंवा त्यांच्या कोणत्याही कार्यालयांचे आपापसात,

जे संपर्कात होते त्यांच्या प्रयोजनार्थ, जेथे हिंदी किंवा इंग्रजी भाषा वापरली जात असेल तेथे पूर्वोक्तानुसार संबंधित मंत्रालयाच्या, निगमाच्या कार्यालयाच्या किंवा त्या निगमाच्या किंवा कंपनीच्या कर्मचारीवर्गाला हिंदीचे कामचलाऊ ज्ञान प्राप्त होईल त्या काळापर्यंत संपर्काचा इंग्रजी भाषेतील, किंवा, प्रकरणपरत्वे, हिंदीतील अनुवादही पुरवला जाईल.

(३) पोटकलम (१) मध्ये काहीही अंतर्भूत असले तरीही,—

(एक) केंद्र सरकार अथवा त्यांचे मंत्रालय किंवा विभाग किंवा कार्यालय अथवा केंद्र सरकारची मालकी किंवा नियंत्रण असलेला निगम किंवा कंपनी अथवा अशा निगमाचे किंवा कंपनीचे कोणतेही कार्यालय यांनी काढलेले किंवा केलेले ठराव, सर्वसाधारण आदेश, नियम, अधिसूचना, प्रशासनिक किंवा अन्य प्रकारचे अहवाल अथवा प्रसिद्धी अभिपत्रके यांकरता,

(दोन) संसदेच्या सभागृहापुढे किंवा सभागृहांपुढे ठेवण्यात आलेले प्रशासनिक किंवा अन्य अहवाल आणि शासकीय कागदपत्रे यांकरता,

(तीन) केंद्र सरकार अथवा त्यांचे कोणतेही मंत्रालय, विभाग किंवा कार्यालय अथवा केंद्र सरकारची मालकी किंवा नियंत्रण असलेला निगम किंवा कंपनी अथवा अशा निगमाचे किंवा कंपनीचे कोणतेही कार्यालय यांनी किंवा त्यांच्या वतीने निष्पादित करण्यात आलेल्या संविदा व करारनामे आणि दिलेल्या अनुज्ञप्ती, परवाने, काढलेल्या नोटिसा व निविदा-प्रपत्रे यांकरता, हिंदी व इंग्रजी या दोन्ही भाषा वापरण्यात येतील.

(४) पोटकलम (१) किंवा पोटकलम (२) किंवा पोटकलम (३) च्या उपबंधांना बाधा न येता, कलम ८ खाली करावयाच्या नियमांद्वारे केंद्र सरकारला कोणत्याही मंत्रालयाचे, विभागाचे, शाखेचे किंवा कार्यालयाचे कामकाज करून संघराज्याच्या शासकीय प्रयोजनांकरिता वापरावयाच्या भाषेबाबत किंवा भाषांबाबत उपबंध करता येईल; आणि असे नियम करताना शासकीय कामकाज त्वरित व कार्यक्षमपणे कसे निकालात काढता येईल याचा आणि सर्वसाधारण जनतेच्या हितसंबंधीचा यथायोग्य विचार केला जाईल आणि विशेषतः संघराज्याच्या कारभारासंबंधात सेवेत असलेल्या ज्या व्यक्तींनी हिंदी किंवा इंग्रजी यांपैकी कोणत्यातरी एका भाषेत नैपुण्य मिळवले असेल त्यांना परिणामकारकरीत्या काम करता येईल आणि त्यांनी दोन्ही भाषांमध्ये नैपुण्य मिळवलेले नाही केवळ या कारणावरून त्यांचे नुकसान होणार नाही हे, याप्रमाणे करण्यात आलेल्या नियमांद्वारे सन्निश्चित केले जाईल.

(५) पोटकलम (१) च्या खंड (क) चे उपबंध आणि पोटकलम (२), पोटकलम (३) व पोटकलम (४) चे उपबंध हे, इंग्रजी भाषेचा त्यात उल्लेखिलेल्या प्रयोजनांकरिता वापर बंद करण्याचे ठराव, ज्यांनी आपली राजभाषा म्हणून हिंदीचा अंगीकार केलेला नाही त्या सर्व राज्यांच्या विधानमंडळांकडून पारित केले जाईपर्यंत, आणि पूर्वोक्त ठरावावर विचार करून संसदेचे प्रत्येक सभागृह याप्रमाणे इंग्रजी बंद करण्याचा ठराव पारित करीपर्यंत, अंमलात राहतील.]

राजभाषा समिती.

४. (१) कलम ३ च्या दिनांकास अंमलात येईल तेव्हापासून दहा वर्षे संपल्यानंतर, राष्ट्रपतीच्या पूर्वमंजूरीने संसदेच्या कोणत्याही एका सभागृहात तशा आशयाचा ठराव मांडला जाऊन दोन्ही सभागृहांनी तो पारित केल्यावर राजभाषा समिती घटित केली जाईल.

(२) समिती, तीस सदस्यांची बनलेली असेल व त्यांच्यापैकी वीसजण लोकसभेचे सदस्य असतील व दहाजण राज्यसभेचे सदस्य असतील आणि ते अनुक्रमे लोकसभेच्या सदस्यांकरवी व राज्यसभेच्या सदस्यांकरवी एकल संक्रमणीय मताद्वारे प्रमाणशीर प्रतिनिधित्व पद्धतीनुसार निवडून दिले जातील.

(३) संघराज्याच्या शासकीय प्रयोजनांसाठी हिंदीचा वापर करण्याबाबतच्या प्रगतीचा आढावा घेणे व त्यावर शिफारशी करून राष्ट्रपतींना अहवाल सादर करणे हे त्या समितीचे कर्तव्य असेल आणि राष्ट्रपती, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहापुढे तो अहवाल ठेवण्याची व सर्व राज्य शासनांना तो पाठवण्याची तजवीज करतील.

(४) पोट कलम (३) मध्ये निर्दिष्ट केलेल्या अहवालांचा व राज्य शासनाने त्यावर काही मते व्यक्त केली असल्यास त्यांचा विचार केल्यानंतर, राष्ट्रपतीला त्या संपूर्ण अहवालाला किंवा त्याच्या कोणत्याही भागाला अनुसरून निदेश काढता येतील.

१[परंतु याप्रमाणे काढलेले निदेश कलम ३ च्या उपबंधांशी विसंगत असणार नाहीत.]

५. (१) (क) कोणत्याही केंद्रीय अधिनियमाचा किंवा राष्ट्रपतीने प्रख्यापित केलेल्या कोणत्याही अध्यादेशाचा, अथवा

केंद्रीय अधिनियम,
इत्यादीचा प्राधिकृत
हिंदी अनुवाद.

(ख) संविधानाखाली किंवा कोणत्याही केंद्रीय अधिनियमाखाली काढलेल्या कोणत्याही आदेशाचा, नियमाचा, विनियमाचा किंवा उपविधीचा,

राष्ट्रपतीच्या प्राधिकाराखाली राजपत्रात नियत दिनांकी व त्यानंतर प्रकाशित केलेला हिंदी अनुवाद हा, अधिनियमाचा हिंदीतील प्राधिकृत पाठ असल्याचे मानले जाईल.

(२) नियत दिवशी* व त्यापासून संसदेच्या कोणत्याही सभागृहात प्रस्तुत करावयाच्या सर्व विधेयकांच्या किंवा त्याबाबत मांडावयाच्या विशोधनांच्या इंग्रजी भाषेतील प्राधिकृत पाठांसोबत या अधिनियमाखाली केल्या जाणाऱ्या नियमाद्वारे विहित केला जाईल अशा रीतीने प्राधिकृत केलेला त्यांचा हिंदी अनुवाद असेल.

६. जेथे, एखाद्या राज्याची विधानमंडळाने त्या राज्य विधानमंडळाकडून पारित केल्या जाणाऱ्या अधिनियमात किंवा त्या राज्याच्या राज्यपालाकडून प्रख्यापित केल्या जाणाऱ्या अध्यादेशात वापरण्यासाठी हिंदीहून अन्य कोणतीही भाषा विहित केली असेल तेथे, संविधानाच्या अनुच्छेद ३४८ च्या खंड (३) द्वारे आवश्यक केल्याप्रमाणे इंग्रजी भाषेतील त्याच्या अनुवादाच्या जोडीला त्याचा हिंदी अनुवाद राज्याच्या राज्यपालाच्या प्राधिकाराखाली नियत दिवशी किंवा त्यानंतर त्या राज्याच्या राजपत्रात प्रकाशित करता येईल व अशाबाबतीत अशा कोणत्याही अधिनियमाचा किंवा अध्यादेशाचा हिंदी अनुवाद हा त्याचा हिंदी भाषेतील प्राधिकृत पाठ असल्याचे मानले जाईल.

विवक्षित बाबतीत राज्य
अधिनियमांचा प्राधिकृत
हिंदी अनुवाद.

७. नियत दिवशी किंवा त्यानंतरच्या कोणत्याही दिवशी व त्यापासून राष्ट्रपतीच्या पूर्वसंमतीने राज्याच्या राज्यपालाला त्या राज्याच्या उच्च न्यायालयाने दिलेला किंवा केलेला कोणताही न्यायनिर्णय, हुकूमनामा किंवा आदेश यांच्या प्रयोजनासाठी इंग्रजी भाषेच्या जोडीला हिंदीचा किंवा त्या राज्याच्या राजभाषेचा वापर प्राधिकृत करता येईल व जेथे कोणताही न्यायनिर्णय, हुकूमनामा किंवा आदेश (इंग्रजी भाषेहून अन्य) अशा कोणत्याही भाषेत दिला जाईल किंवा केला जाईल तेथे, त्यासोबत उच्च न्यायालयाच्या प्राधिकाराखाली तयार केलेला त्याचा इंग्रजी भाषेतील अनुवाद असेल.

उच्च न्यायालयाचे
न्यायनिर्णय इ. मध्ये
हिंदीचा किंवा अन्य
राजभाषेचा विकल्पाने
वापर.

८. (१) केंद्र सरकारला या अधिनियमाची प्रयोजने पार पाडण्याकरिता राजपत्रातील अधिसूचनेद्वारे नियम करता येतील.

नियम करण्याची
शक्ती.

(२) या कलमाखाली करण्यात आलेला प्रत्येक नियम, तो करण्यात आल्यानंतर होईल तितक्या लवकर, संसदेच्या प्रत्येक सभागृहासमोर, एका सत्राने अथवा १[लागोपाठच्या दोन किंवा अधिक सत्रांनी] जो बनलेला असेल अशा एकूण तीस दिवसांच्या कालावधीकरिता ते सत्रासीन असताना ठेवला जाईल. १[आणि उपरोक्त सत्राच्या किंवा त्यांच्या लागोपाठच्या सत्राच्या नंतरचे सत्र संपण्यापूर्वी] जर त्या नियमात कोणतेही आपरिवर्तन करण्याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले, किंवा तो नियम करण्यात येऊ नये याबाबत दोन्ही सभागृहांचे मतैक्य झाले तर, तो नियम त्यानंतर, प्रकरणपरत्वे, अशा आपरिवर्तित रूपातच परिणामक होईल किंवा मुळीच परिणामक होणार नाही. तथापि, अशा कोणत्याही आपरिवर्तनामुळे किंवा शून्यीकरणामुळे त्या नियमाखाली तत्पूर्वी करण्यात आलेल्या कोणत्याही गोष्टीच्या विधिय्राह्यतेस बाध येणार नाही.

९. कलम ६ व कलम ७ चे उपबंध जम्मू व काश्मीर राज्याला लागू असणार नाहीत.

विवक्षित उपबंध जम्मू व
काश्मीरला लागू
नाहीत.

१. १९६८ चा अधिनियम १, कलम ३ द्वारे समाविष्ट केले.

*१ ऑक्टोबर १९७६ पहा. स्था. आ. ६५५ (इ) दिनांक १ ऑक्टोबर, १९७६, भारताचे राजपत्र, असाधारण, भाग दोन, कलम ३, उपखंड (दोन), दिनांक ६ ऑक्टोबर, १९७६.

२. १९८६ चा अधिनियम ४, कलम २ द्वारे मूळ मजकुराऐवजी दाखल केले. (१५ मे, १९८६ रोजी व तेव्हापासून).

OFFICIAL LANGUAGES ACT, 1963

राजभाषा अधिनियम, १९६३

इंग्रजी-मराठी शब्दसूची

administrative	प्रशासनिक	[sec. 3 (3) (i)]
adoption	अंगीकार	[sec. 3 (1) (b)]
aforesaid	(१) उपरोक्त (२) पूर्वोक्त	[sec. 8 (2)] [sec. 3 (5)]
appointed day	नियत दिवस	[sec. 5 (1) (b)]
article	अनुच्छेद	[sec. 6]
authoritative text	प्राधिकृत पाठ	[sec. 5 (1) (b)]
bill	विधेयक	[sec. 5 (2)]
bye-law	उपविधि	[sec. 5 (1) (a)]
certain	विवक्षित	[Preamble]
decree	हुकूमनामा	[sec. 7]
due consideration	यथायोग्य विचार	[sec. 3 (4)]
efficient	कार्यक्षम	[sec. 3 (4)]
ensured	सुनिश्चित	[sec. 3 (4)]
executed	निष्पादित केले	[sec. 3 (3) (iii)]
forms of tender	निविदा प्रपत्रे	[sec. 3 (3) (iii)]
in addition to	-च्या जोडीला	[sec. 3 (1) (b)]
inconsistent	विसंगत	[sec. 3 (4) (Proviso)]
in session	सत्रासीन	[sec. 8 (2)]
judgment	न्यायनिर्णय	[sec. 7]
licence	अनुज्ञप्ती	[sec. 3 (3) (iii)]
ministry	मंत्रालय	[sec. 3 (2) (i)]
notification	अधिसूचना	[sec. 3 (3) (i)]
obligatory	बंधनकारक	[sec. 3 (1) (Proviso)]
ordinance	अध्यादेश	[sec. 5 (1) (a)]
prescribe	विहित	[sec. 6]
press communiques	प्रसिद्धी अभिपत्रके	[sec. 3 (3) (i)]
proficiency	नैपुण्य	[sec. 3 (4)]
progress	प्रगती	[sec. 4 (3)]
promulgation	प्रख्यापन	[sec. 5 (1) (a)]
proportional	प्रमाणशौर	[sec. 4 (2)]
provision	उपबंध	[sec. 3 (4)]
recommendation	शिफारस	[sec. 4 (3)]
resolution	ठराव	[sec. 3 (5)]

review	आढावा	[sec. 4 (3)]
script	लिपी	[sec. 2 (b)]
to cause	तजवीज करणे	[sec. 4 (3)]
to introduce	प्रस्तुत करणे	[sec. 5 (2)]
to move in	(प्रस्ताव) मांडणे	[sec. 4 (1)]
to pass	पारित करणे	[sec. 4 (1)]
transferable	संक्रमणीय	[sec. 4 (2)]
translation	अनुवाद	[sec. 3 (2) (Proviso)]
working knowledge	कामचलाऊ ज्ञान	[sec. 3 (2) (iii)]

राजभाषा अधिनियम, १९६३

THE OFFICIAL LANGUAGES ACT, 1963

मराठी-इंग्रजी शब्दसूची

अधिसूचना	notification	[कलम ३ (३)(एक)]
अध्यादेश	ordinance	[कलम ५ (१)(क)]
अनुच्छेद	article	[कलम ६]
अनुज्ञप्ती	licence	[कलम ३ (३)(तीन)]
अनुवाद	translation	[कलम ३ (१) (परंतुक)]
आढावा	review	[कलम ४ (३)]
अंगीकार	adoption	[कलम ३ (१)(ख)]
उपबंध	provision	[कलम ३ (४)]
उपरोक्त	aforesaid	[कलम ८ (२)]
उपविधि	bye-law	[कलम ५ (१)(क)]
कामचलाऊ ज्ञान	working knowledge	[कलम ३ (२)(तीन)]
कार्यक्षम	efficient	[कलम ३ (४)]
-च्या जोडीला	in addition to	[कलम ३ (१)(ख)]
ठराव	resolution	[कलम ३ (५)]
तजवीज करणे	to cause	[कलम ४ (३)]
नियत दिवस	appointed day	[कलम ५ (१)(ख)]
निविदा प्रपत्र	form of tender	[कलम ३ (३)(तीन)]
निष्पादित केले	executed	[कलम ३ (३)(तीन)]
नेपुण्य	proficiency	[कलम ३ (४)]
न्यायनिर्णय	judgment	[कलम ७]
पारित करणे	to pass	[कलम ४७]
पूर्वाक्त	aforesaid	[कलम ३७]
प्रगती	progress	[कलम ४(३)]
प्रख्यापन	promulgation	[कलम ५ (१)(क)]
प्रतिबंध	provention	[कलम ३ (१) (परंतुक)]
प्रमाणशीर	proportional	[कलम ४ (२)]
प्रशासनिक	administrative	[कलम ३ (३)(एक)]
प्रसिद्धी अभिपत्रके	press communiques	[कलम ३ (३)(एक)]
प्रस्तुत करणे	to introduce	[कलम ५ (२)]
प्राधिकृत पाठ	authoritative text	[कलम ५ (१)(ख)]
बंधनकारक	obligatory	[कलम ३ (१) (परंतुक)]
मंत्रालय	ministry	[कलम ३ (२)(एक)]
(प्रस्ताव) मांडणे	to move in	[कलम ४ (१)]
यथायोग्य विचार	due consideration	[कलम ३ (४)]

लिपी	script	[कलम २ (ख)]
विधेयक	bill	[कलम ५ (२)]
विवक्षित	certain	[उद्देशिका]
विसंगत	inconsistent	[कलम ३ (४) (परंतुक)]
विहित	prescribe	[कलम ६]
शिफारस	recommendation	[कलम ४ (३)]
सत्रासीन	in session	[कलम ८ (२)]
सुनिश्चित	ensured	[कलम ३ (४)]
संक्रमणीय	transferable	[कलम ४ (२)]
हुकूमनामा	decree	[कलम ७]